

Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University

anemonDerginin ana sayfası: <http://dergipark.gov.tr/anemon>**Araştırma Makalesi • Research Article****Özgürlük Mücadelesi Giyotinde Biten Bir Kadın: Olympe De Gouges**Mehmet Fatih Işık¹

Öz: Dünya tarihinde gerçekleşen devrimler toplumsal yapının değişim ve dönüşümünde önemli etkilere sahiptir. Bu devrimlerin gerçekleşmesi ve başarıya ulaşmasında ciddi mücadeleler etkili olmuştur. Dünya tarihi açısından doğrudan siyasi ve kültürel sonuçları bakımından önemli bir yere sahip olan devrimlerden biri de Fransız Devrimi'dir. Devrimin başarıya ulaşmasında eşitlikten ve özgürlükten yana olan bireyler mücadele etmiştir. Temel amaç ise sömürülen, dışlanan, özgürlüğü elinden alınan ve ezilen grupların hukuklarını korumaktır. Fransız Devrimi süresince devrimin başarıya ulaşması için varoluş mücadelesi veren birçok kadın gibi Olympe de Gouges da mücadelenin önsaflarında yer aldı. Gouges; özgürlük, eşitlik, adalet ve patriyarkal zihniyetin değişmesi için devrim boyunca mücadele etti. Ancak devrimin başarıya ulaşmasından sonra ilan edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin kadının mücadelesini yok sayması ve patriyarkal anlayışın devamını sürdürme yaklaşımı başta Gouges olmak üzere; özgürlük, eşitlik, adalet için devrimi destekleyen herkes için hayal kırıklığı yarattı. Gouges ve arkadaşları buna tepki olarak, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin patriyarkal bir bakış açısını benimsediğini savunarak Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi'ni ilan etti. Bu çalışma, kadın mücadelesinin zorluklarını vurgulamak, Fransız Devrimi'nde temel haklar için savaşan Gouges'un özgürlük, eşitlik ve adalet mücadelesini öne çıkarmak ve onun feminizm için önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kadın, devrim, Gouges, özgürlük, eşitlik, adalet

A Woman whose Freedom Struggle Ended with the Guillotine: Olympe De Gouges

Abstract: The revolutions that took place in world history have important effects on the change and transformation of the social structure. Serious struggles have been effective in the realization and success of these revolutions. One of the revolutions that has an important place in world history in terms of its political and cultural consequences is the French Revolution. Individuals who supported equality and freedom fought for the revolution to succeed. The main purpose was to protect the rights of exploited, excluded, deprived of freedom and oppressed groups. Like many women who fought for their existence during the French Revolution for the revolution to succeed, Olympe de Gouges was at the forefront of the struggle. Gouges fought throughout the revolution for freedom, equality, justice and a change in the patriarchal mentality. However, the fact that the Declaration of the Rights of Man and the Citizen, which was proclaimed after the success of the revolution, ignored the struggle of women and its approach to perpetuate the patriarchal mentality created disappointment for Gouges and all those who supported the revolution for freedom, equality and justice. In response, Gouges and her friends proclaimed the Declaration of the Rights of Woman and the Female Citizen, arguing that the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen adopted a patriarchal outlook. This study aims to emphasize the difficulties of women's struggle, to highlight Gouges' struggle for freedom, equality and justice, who fought for fundamental rights in the French Revolution, and to reveal her importance for feminism.

Keywords: Woman, revolution, Gouges, freedom, equality, justice

¹Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
ORCID: 0000-0003-4766-2573, E-posta adresi: mf.isik@alparslan.edu.tr

Cite as/ Atıf: Işık, M. F. (2025). Özgürlük mücadelesi giyotinde biten bir kadın: Olympe De Gouges. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 393–402. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1548376>

Received/Geliş: 11 Sep/Eylül 2024

Accepted/Kabul: 24 Mar/Mart 2025

Published/Yayın: 30 Apr/Nisan 2025

Giriş

Etnik ve inançsal ayrımcılık başta olmak üzere tarihin neredeyse her döneminde toplumda yer alan çeşitli gruplara yönelik ayrımcılık türleri, kamusal alandan dışlanma ve kabul edilmeme tutumları yaşanmıştır. Kamusal alanda kabul edilmeme, toplumda her tür grubun karşılaştığı bir ayrımcılık durumudur. Toplumun demografisinin yarısını oluşturan kadınlar da bu grupların yaşadıkları dezavantajlı durumlara tarih boyunca maruz kalmışlardır. Bu durum günümüz ~~modern~~ toplumlarında büyük oranda kırılmış olsa da bütünüyle yok olmamıştır. Bu nedenle kamusal alanın ve özellikle de siyasal alanın eril olduğu anlayışı hala güçlü bir düşünce biçimi olarak kabul görmektedir. Bu tür bir algılama biçimi “demokrasinin cinsiyetli”, “tarihin cinsiyetli” ya da “siyasetin cinsiyetli” olduğu düşüncesini güçlendirmektedir.

Dünya nüfusunun neredeyse yarısını oluşturan kadınlar²; demokrasinin ilk örneklerinin görüldüğü Antik Yunan’dan başlayarak 20. yüzyıla gelene dek çoğu ülkede yurttaş olarak kabul edilmeyen bir cinsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta kadının bir yurttaş olarak kabul görmesi bir yana erkek egemen dünyada ~~bir~~ ikincil sınıf insan olarak algılanmaktadır. Özellikle kadının yurttaş olarak kabul edilmediği Antik Yunan toplumunda “*Karşıdan iki kişi geliyor sandım; oysa sadece bir erkek ile karışmış*” “*Nerede şeytan başarısız olursa, oraya kadını yollarlar*” gibi olumsuz düşünceler kadını görmezden gelme ve kadının erkek karşısında hiçbir siyasal, kültürel ve ekonomik hakka sahip olmadığını ortaya koymaktadır (Arslan, 2015, s. 41-61). Kadın hareketi mücadelesinin temel amacı; kadının siyasal, sosyal ve ekonomik haklar noktasında erkekle eşit olduğunun mücadelesidir ve tarih boyunca bu bilince sahip olan kadınlar bu fikirlerin mücadelesini vermiştir. Kadınların ataerkil topluma karşı var olmak için verdikleri mücadele tarihin neredeyse bütün dönemlerinde yaşanmıştır (Akar, 2022, s. 113-136) ve bu mücadelenin bugün de devam ettiğini söylemek mümkündür. Tarihte erkek hegemonyasına karşı bu mücadeleyi veren birçok kişi örnek verilebilir. Sözelimi; Hypatia (355/370-415), Mary Wollstonecraft (1759-1797), Virginia Woolf (1882-1941) ve Simone de Beauvoir (1908-1986) ve Olympe de Gouges (1748-1793) gibi kişiler başta olmak üzere sayısız kadından söz etmek mümkündür. Bu çalışmada temel tezimiz; Gouges’un vermiş olduğu özgürlük mücadelesinin temel dinamiklerini tartışmak ve bu tartışmanın feminist mücadeleye nasıl bir katkıda bulunduğunu ortaya koymak olacaktır. Aynı zamanda Fransız Devrimi’nin sonuçlarının kadın ve kadın mücadelesi için ne ifade ettiği de bu çalışmanın bir başka temel hedefini oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada Gouges’un benzer mücadelede bulunan diğer insan hakları aktivistlerinden hangi bakımlardan ayrıldığı tartışması da çalışmanın önemli tezlerinden biridir.

Gouges’un Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi ve Temel Dinamikleri

Fransız Devrimi’nin hedefine ulaşmasında rol alan ve insanların temel hak ve özgürlükleri konusunda bilinç sahibi olan kadınlar, bu devrimin hedefine ulaşması için büyük bir çaba vermişler. Bu kadınlar, genellikle toplumda marjinalleşmiş ve göz ardı edilmiş bireyler olarak, devrim sürecinin ön saflarında yer alarak, toplumsal ve politik değişim için güçlü bir güç haline gelmişlerdir. Bu bağlamda Fransız Devrimi’nin başarıya ulaşmasında ön saflarda mücadele eden ve temel hak ve özgürlükler konusunda bilinç oluşturma çabaları için çalışanlar -üçüncü sınıf olarak görülen kadınlar -yani dönemin soylu ve ruhban sınıfında yer almayan devrimci kadınlardır (Notz, 2018, s. 38-39). Bu kadınlar mücadelenin başarıya ulaşması için kadın kulüpleri, kadın toplulukları kurarak ve dergiler yayımlayarak hedeflerini topluma yaymaya ve anlatmaya çalışıyorlardı. Bu bağlamda kadınlar, devrim sonrasında kamuoyuna deklare edilen “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”nin tamamen erkeklerin lehine olan eşitliği savunduğunu ve devrim boyunca erkeklerle birlikte mücadele eden kadınların mücadelelerinin yok sayıldığını ileri sürdüler (Notz, 2018, s. 38-39).

Gouges tarafından kaleme alınan ve 1791 yılında kamuoyuna ilan edilen “*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*” toplamda 17 maddeden oluşan bir özgürlük manifestosudur. Bu manifesto,

²BM’nin 11 Temmuz 2024 tarihinde yayımladığı nüfus istatistik raporu verileri.

Esasen devrimin kadın mücadelesini yok sayan “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*” yaklaşımına karşı bir tepki olarak deklare edilmiş olsa da cinsiyet farkı olmaksızın bütün insanların haklarını yasal güvenceye alma hedefine sahiptir. Çalışmanın hedefinin hem daha iyi anlaşılması için hem de bu manifestonun sadece belli bir sınıf, grup ya da cinsiyeti hedeflemediğini manifestonun aşağıda belirtilen 1, 2, 4, 6, 7 ve 9. maddeleri göstermektedir.

“Kadın özgür doğar ve erkeklerle eşit haklara sahip olarak yaşar. Toplumsal farklılıklar yalnızca genel yarar nedeniyle kabul edilebilir (Madde-1). Her siyasal topluluğun hedefi ve amacı; hem kadının hem de erkeğin doğal ve devredilemez haklarını korumaktır. Bu haklar; özgürlük, güvenlik, mülkiyet ve özellikle baskıya karşı direnme hakkıdır (Madde 2). Özgürlük ve adalet; kişilere, hakları olanı geri vermektir. Kadınlar doğal haklarını kullanırken yalnızca erkeklerin karşısına çıkardıkları sürekli tiranlıkla engellenmektedir. Bu kısıtlamalar doğa ve aklın yasalarıyla ortadan kaldırılmalıdır (Madde 4). Yasa, genel iradenin ifadesi olmalıdır. Bütün kadın ve erkek yurttaşlar bizzat ya da temsilcileri aracılığıyla yasaların yapımı sürecine katılmalıdır. Yasalar herkese eşit olarak uygulanmalıdır. Yasa önünde eşit olan bütün kadın ve erkek yurttaşlar, yetenek ve erdemlerinden başka bir ayırım gözetilmeksizin kamu hayatındaki bütün makam, memuriyet ve mevkilere eşit olarak kabul edilmelidir (Madde 6). Kadınlar ayrıcalıklı haklara sahip değildir; kadınlar, yasalarda belirtilen koşullarda itham edilir, gözaltına alınır ve tutuklanır. Kadınlar, erkeklerin tâbi olduğu ceza yasalarına tâbidir (Madde 7). Yasalara göre suçlu bulunmuş her kadına; yasanın öngördüğü yaptırımlar sonuna kadar uygulanmalıdır (Madde 9)” (Gouges, 2020, s. 19-22).

Yukarıda söz konusu edilen maddeler dikkatle incelendiğinde bu bildirgenin temel dinamiklerine yönelik şu sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- a- Her birey cinsiyet farkı olmaksızın doğuştan özgür doğar ve temel haklara sahiptir.
- b- Özgürlük, mülkiyet ve güvenlik gibi hukukta devredilemez haklar olarak tanımlanan haklar, siyasal sistem tarafından cinsiyet farkı olmaksızın koruma altına alınmalıdır.
- c- Kadınların özgürlüğünü tehdit eden her tür baskı; zamanla erkekler için de tehdit haline geleceğinden her bireyin özgürlüğünü mutlak olarak aklın yasalarıyla yani hukuk yasalarıyla güvence altına alınmalıdır.
- d- Yasaların yeterlilikler dışında hiçbir ayrıcalığa yer vermemesi ve herkesin yasalarda belirlenen koşullara tabiiyeti söz konusudur. Yani yasaların genelliği ve adalet ölçüsüne uygunluğu geçerlidir.

Özetle, yukarıda belirtilen bildirgenin maddeleri ve bu maddelerin temelinde yer alan tartışma konuları, gerçekleştirilen analizler ve yapılan tartışmalar ışığında da anlaşılacağı üzere; Gouges kadınların kamusal alandan dışlanmalarını eleştirmekte ve cinsiyet farklılıklarını öne çıkartmadan kadınların birer yurttaş olarak sahip olmaları gereken haklar için mücadele etmektedir (Reuter, 2019, s. 403-412). Ayrıca Gouges’un deklare ettiği ve bedelini de canıyla ödediği manifestoda o, sadece kadınların değil aynı zamanda haklarından mahrum bırakılmış erkeklerin de özgürlük ve hukuk mücadelesini vermektedir. Ayrıca Diamond, Gouges’un kadınları kamusal alandan dışlayan bir söylem tarafından nasıl marjinalleştirildiklerini ve susturulduklarını ifade etmektedir (Diamond, 1994, s. 3-23). Gouges’un yurttaşlık konusundaki düşüncelerinin temel dinamiklerinin neler olduğu yukarıda kısaca dile getirdikten sonra, şimdide onun özgürlük ve kadın mücadelesindeki önemi tartışılacaktır.

Gouges’un Özgürlük Mücadelesi ve Kadın Hareketindeki Yeri

Toplumsal değişim ve dönüşümlerde devrimler hayati rol oynar. Toplumsal yapının işleyişini olumsuz etkileyen politik, kültürel ya da diğer koşulların ortadan kaldırılması için verilen özgürlükler, var olma ve hukuk mücadelesinde rol oynayan her mücadele ve devrim gibi Fransız Devrimi de dünya

tarihinde doğurduğu sonuçlar bakımından önemli bir yere sahiptir. Devrimin başarıya ulaşmasında toplumda özgürlükten, adaletten ve hukuktan yana olan herkesin desteğiyle gerçekleşmiştir.

Ortaya koyduğu mücadeleyle kadının erkek egemen karşısında uğradığı ayrımcı ve eşitlikçi olmayan zihniyeti değiştirmek olan Gouges, bu hedefine ulaşmak için Fransız Devrimi boyunca en fazla mücadele eden ve bunun için de temel hak ve özgürlükler ile kadın hakları mücadelesi konusunda bilinç oluşturma çalışmaları yapan aktivistlerden biridir. Ancak bu mücadelesine rağmen Fransız Devrimi'nin kadınlar için özgürlükçü, eşitlikçi ve yasalar karşısında erkeklerle aynı haklara sahip olma durumunu ortaya çıkarmadığını ve hatta büyük hayal kırıklığıyla sonuçlandığını savunmaktadır. (Göztepe, 1996). Devrim boyunca verilen mücadelenin devrim bittikten sonra yaratılan ortamın Gouges'ta oluşturduğu hayal kırıklığı ilerleyen paragraflarda daha iyi irdelenerek ortaya konulacaktır.

Fransız Devrimi'nin ezilen, sömürülen ve dezavantajlı bütün bireylerin ve grupların hak ve özgürlüklerini koruma mücadelesi olmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda evrensel olduğu iddia edilen ve Göztepe'nin de dile getirdiği “üçüncü sınıfın” yani burjuvazinin, eşitlik ve iktidarda ortaklık taleplerinin temelini oluşturan ilkelerin, yalnızca mülk sahibi, belli bir miktarda vergi veren erkekleri kapsadığı devrimden kısa bir zaman sonra anlaşıldı (Göztepe, 1996). Oysa Gouges, özgürlük, eşitlik ve adalet mottosuyla başlayan Fransız Devrimi'nin bu hedeflere ulaşmadığını ve devrimin sonucunda yalnızca hegemonyanın yer değiştirmesine zemin hazırladığını ileri sürmektedir (Akgül, 2021). Gouges, Fransız Devrimi'nin ezilen, sömürülen, dezavantajlı birey ve gruplar için ama özellikle de kadınlar için hayal kırıklığıyla sonuçlanmasında; feminist mücadele bilincinden yoksun olan kadınların etkisinin olduğunu iddia etmektedir. Çünkü Gouges'un o zamanlar Fransa'da kraliçe olan Marie Antoinette (1755-1793)'e yazdığı mektupta dile getirdiği “*Bu devrim ancak bütün kadınlar kötü kaderlerinin farkında olurlarsa ve toplumdaki haklarını alamadıklarının bilincine varırlarsa tamamlanacaktır*” (Çakmak, 2007, s. 741'den akt. Akgül, 2021) düşünceleri, onun durumdan ne kadar rahatsızlık duyduğunu ortaya koymaktadır. Zira Fransız Devrimi sürecinde Gouges'un yanı sıra, Madam Roland, Rose Lacombe gibi devrimci kadınlar da aktif rol aldı ve bu aktivistler; kadınların da erkeklerin doğuştan sahip oldukları haklara sahip olduklarını dile getirerek erkeklere tanınan eşitlik, özgürlük ve siyasi katılım gibi hakların kadınlara da tanınmasını savundular (Arat, 2017, s. 40-41). Yukarıda sözü edilen ve orta sınıftan gelen bu aktivistler, devrim süreci boyunca eşitlik, özgürlük ve demokrasi bilincine sahip olan erkeklerle birlikte kurdukları “*Devrim Dostları Kulübü*” gibi sivil toplum kuruluşları üzerinden mücadelelerini sürdürdüler (Michel, 1993, s. 60).

Gouges ve arkadaşları; yoksullar, dezavantajlı gruplar ve sömürülen tüm bireylerin eşitlik mücadelesini savunarak, Fransa'daki devrimci hareketi özellikle bu amaçları gerçekleştirmek için desteklemişlerdir. Ancak, Gouges ve arkadaşlarına göre, devrim beklenen sonuçları doğurmadığı gibi aynı zamanda hak eşitliği de bir hayal olarak kaldı (Solal, 2018:11). Bu nedenle Gouges'a göre Fransız Devrimi sonrasında ilan edilen “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”; erkek egemen zihniyetin bakış açısını ve bu zihniyetin yarattığı baskın kültürü yansıtmaktan başka bir şey değildir (Rullmann, 1996, s. 261, Çakır, 2016, s. 32). Dolayısıyla Gouges için “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”; “beyaz”, “burjuvazi” ve erkek yurttaşların hegemonyasını güçlendiren ve buna yasal zemin kazandıran bir manifestodan ibarettir. Fransız Devrimi'nin doğurduğu hayal kırıklığı ve erkek hegemonyasını daha da güçlü hale getirmesi gibi sonuçlar, başta Gouges olmak üzere eşitlik ve özgürlüklerden yana olan bütün kadınları rahatsız etti ve kadınları yeni bir mücadelenin eşiğine getirdi. Gouges'un kaleme aldığı ve “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”ne karşı olduklarını beyan eden “*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*” manifestosu yayımlandı. Çünkü Gouges'a göre Fransız Devrimi'nin ilanı ile ortaya çıkan durum, devrimin başarıya ulaşması için kadınların erkeklerle verdikleri mücadele inkâr edildi. Eşitlik, özgürlük ve adalet gibi temel konularda verdikleri mücadeleyle dünya genelinde ses getiren Fransız kadınlar, bütün engelleme ve yasaklamalara rağmen kazanımlarından ve mücadelelerini sürdürmüşler. Bu mücadele için ön saflarda yer alan kadınlardan biri olan Gouges, yazdığı *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi* manifestoyla kadınların devrimin sonucunda elde ettikleri hakların patriyarkal sistemin egemenleri tarafından yok edilmesine karşı mücadele vereceklerini ilan ettiler. Fatma İlknur Akgül bu durumu şöyle açıklamaktadır: “*Tarih boyunca toplumlarda bağımsızlık, eşitlik, özgürlük vs. mücadelesi verilirken cinsiyet ayrımı, özel alan ve kamusal alan ayrımı gibi kadın ve erkeği ayırıştıran*

bir tutum tarzı benimsememiştir. Tüm insanlar cinsiyet ayrımı olmaksızın, tek vücut halinde tüm eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için ortak bir özgürlük mücadelesi içinde olmuşlardır” (Akgül, 2021, s. 81-99). Fransız Devrimi’nin de böyle bir süreçte sahip olduğu söylenebilir. Zira devrimin sonuçları, dünyanın siyasi tarihi açısından önemli sonuçlara yol açtığı gibi aynı zamanda var olan eşitsizlikleri giderme amacını da taşımaktadır. Çünkü devrimin sonunda ilan edilen ve yukarıda da ifade edildiği gibi dünya genelinde önemli sonuçlar doğuran “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*” manifestosunun bütün insanlar için eşitlik, adalet ve özgürlük getirdiği düşüncesinin gerçeği yansıttığına inanılmamaktadır (Akgül, 2021, s. 81-99). Bu düşüncüyü destekleyen birçok kişiden söz etmek mümkündür. Sözgelimi; Türkiye’de kadın mücadelesi konusunda birçok kitap ve makale yazarlardan biri olan Serpil Sancar örnek verilebilir. Çünkü Sancar’a göre de kadınlar, toplumların gelişmesinde ve modernleşmesinde etkin rol oynadıkları halde, modernleşme süreci tamamlandığında unutulup tarih oldular. Bu durum, kadınların devrimsel süreçte verdikleri mücadelenin yok sayılması ve inkâr edilmesinin yanı sıra, aynı zamanda kadınların söylemsel ve dilsel açıdan da olumsuz bir duruma maruz kalmalarına yol açmıştır (Sancar, 2017, s. 17). Dolayısıyla devrimin sonunda ilan edilen “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*” bildirgesiyle de tarihsel olarak süregelen kadının “*tarihten dışlanma*” düşüncesinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü bu bildirgenin temel savında da anlaşılabileceği üzere iktidarı elinde bulunduran “*Batılı*”, “*burjuva*”, “*beyaz*” ve “*soylu*” erkekler; bu niteliklere sahip olmayan kadınları, siyahları, köylüleri, köleleri ya da işçileri yok saydılar ve toplumsal görünürlüklerini engellediler (Nasıroğlu, 2017). Özellikle tarihsel süreç boyunca siyasal alanın patriyarkal hegemonik anlayışın varlık alanı olarak kabul görmesi (Sancar, 2024, s.74-75) başta kadınlar olmak üzere yukarıda sözü edilen bütün dezavantajlı grupların bu alandan dışlanmalarına yol açmıştır. Burada tartışma konusu edilen Gouges da aynı yok sayılma ve dışlanmışlık durumunu hayatı boyunca yaşamıştır. Hatta Gouges yazdığı “*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*”yle iktidara karşı gelmek, halkı sisteme karşı kıskırtmak, halkın egemenlik erkine karşı darbe teşebbüsünde bulunmak gibi suçlarla suçlanmış ve idama mahkûm edilmiştir. Çünkü Fransız Devrimi’nin başarıya ulaşması için mücadele edenler, devrimin başarıya ulaşmasından sonra kendilerinin de eşit insan haklarına sahip olduklarını ileri sürüp kamusal rollere talip olduklarını dile getirdiklerinde, kötülük kaynağı canavarlar olarak görülmüş ve bertaraf edilmişlerdir (Nasıroğlu, 2017).

Fransa’da insan haklarının gelişmesi için yoğun biçimde mücadele veren Gouges, Fransız Devrimi’nden sonra kabul edilen monarşik yönetime kadınların erkeklerle aynı siyasi, kültürel ve ekonomik haklara sahip olduğunu içeren talepleri bildirmiş ancak bu talepler kabul edilmemiştir (Dural ve Eyidiker, 2020, s. 26). Kadınların patriyarkal hegemonik anlayış karşısında yok sayılmasının, görmezden gelinmesinin ve tarih dışılıkla terbiye edilmesinin yarattığı durumu Gouges şöyle açıklamaktadır:

“Toplumun sefaletinin ve siyasal iktidarların ahlâki bozulmuşluğunun başlıca nedenlerinin, kadınların haklarının tanınmaması, unutulması ya da gözardı edilmesi olduğunu gözönüne alarak, kadınların doğal, devredilemez ve kutsal haklarını bir bildirgeyle ilân etmeye karar verdik. Böylelikle istiyoruz ki, bu bildirge toplumun bütün üyelerinin gözü önünde dursun, herkese hak ve yükümlülüklerini hatırlatsın kadınların ve aynı şekilde erkeklerin iktidarı kullanmaları siyasal kurumlar açısından karşılaştırılabilir ve buna daha çok saygı gösterilsin; kadın yurttaşların basit ve dokunulmaz esaslara dayanan şikayetleri daima anayasanın ve iyi geleneklerin korunması ve herkesin esenliği için etkili olabilsin” (Gouges, 2019, s. 30-31).

Bu pasajda da ifade edildiği gibi devrim sürecinde mücadele eden ve devrim sonrasında da oluşan siyasal iktidara, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasının dışında politik bir zeminin oluşmadığını ifade etmektedir. Gouges; eşitlik, özgürlük ve adalet için devrim sonrasında oluşan hükümete önerdiklerinin sadece kendi hemcinsleri için değil aynı zamanda ezilen, sömürülen ve hakları gasp edilen erkekler için de geçerli olduğunu ileri sürmektedir (Gouges, 2020, s. 40). Zira erkek egemen anlayışın rasyonel olarak gördüğü ancak gerçekle hiçbir bağlamı olmayan hakların erkek cinsiyete ait bir olgu olarak görülmesi her anlamda olumsuz sonuçlara gebe olduğu gibi aynı zamanda özgürlükten ve eşitlikten yana olmayan iktidarların savundukları bir anlayıştır. Çünkü böyle bir perspektif sadece

kadınlar için bir tehdit değil; aynı zamanda eşitlik, özgürlük ve adalet talebinde bulunan herkes için de bir tehdittir. Devrim sonucunda ilan edilen “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*” bu durumun en önemli göstergelerinden biridir. Berktaş, “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”nin evrensel olması bir tarafa, bildirgede geçen “insan” ve “yurttaş” kavramlarının cinsiyet açısından nötr olmadığını ve bunun tamamen erilliği temsil ettiğini ileri sürer. Berktaş aynı zamanda Olympe de Gouges’un kendisi gibi düşünenlerin de desteğini alarak yazdığı “*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*” manifestosunun temel haklar konusunda tek taraflı cinsiyeti öne çıkartan patriyarkal zihniyete tepki olarak ilan edildiğini dile getirmektedir (Berktaş, 2018, s. 38). Kadının eşit haklara kavuşması, özgürlüğünü kazanması ve kamusal alandaki görünürlüğünün artması için her dönemde mücadeleler verilmiş ve bu mücadelelerin başarıya ulaşmasında da kadınlar hep önplanda yer almışlardır. Sözgelimi; kadın hakları için mücadele edenlerden biri de Simone de Beauvoir’dır. Beauvoir da yaşadığı dönemde kadın mücadelesinin başarıya ulaşması için eril egemen anlayışla mücadele etmiş ve kadının kamusal alandaki görünürlüğüne büyük destek verenlerden biri olmuştur. Zira Simone de Beauvoir’a göre kadının kamusal alandaki görünürlüğünü engellemek için mutfağa götürülmesinin ya da süslenme odasına kapatılmasının kadını eril anlayış karşısında pasifleştirmekten öte bir şey değildir (Beauvoir, 1993, s.16). Benzer şekilde Simone de Beauvoir kadın olmanın; alt sayılmanın, ikincil görülmenin ve eril egemene itaat etmenin kabul gördüğü bir kültüre karşı başkaldırmış ve kadın mücadelesinde simge isimlerden biri olmuştur (Buxton ve Whiting, 2020, s. 106). Simone de Beauvoir, kadının kamusal ve siyasal alandaki varlığına engel olmak için her türlü yolun denendiğini ve yasaların dahi buna göre düzenlendiğini ileri sürmüştür. Yasalar tamamen kadının erkeğe itaat etmesini zorunlu hale getiren bir biçimde oluşturulmuştur (Beauvoir, 2021, s.146-147).

Kısacası Gouges; Fransız Devrimi süresince başta kadınlar olmak üzere herkes ve her tür dezavantajlı grupların özgürleşme, eşit haklara kavuşma iddialarının başarıya ulaşması için siyasi hak mücadelesi veren kadınlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Fransa’da toplumda devrim ve yenileşme beklentisinin ortaya çıkmasıyla hak, adalet ve özgürlük talebinde bulunan kitleler kısa sürede örgütlendiler ve devrimin başarıya ulaşmasını sağlayarak dünyadaki dengelerin değişimini hızlandırdılar. Bu devrimin ilanıyla beraber artık toplumsal ve siyasal alanda hiçbir şey eskisi gibi olmamıştır. Toplumların yapılanmasında ve değişiminde tarihin her döneminde olduğu Fransız Devrimi’nde de kadınlar ve erkekler birlikte mücadele etmişlerdir. Devrimin ilanından sonra deklare edilen bildirgenin tarihsel olarak süregelen kadınları mücadelenin dışındaki özneler olarak görme anlayışı başta Gouges olmak üzere özgürlük ve eşitlik yanlısı bütün kadınlarda hayal kırıklığı yarattı ve kadınları patriyarkal hegemonik anlayışa karşı yeniden örgütlemeye ve mücadeleye sevk etti. Bu mücadele Gouges’un önderliğinde “*İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”ne tepki olarak “*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*”nin ilan edilmesiyle sonuçlandı. Ancak bu manifesto Gouges’un erkek egemen anlayışa ve devlet otoritesine karşı açık bir isyan olarak görüldü ve Gouges giyotinle cezalandırıldı. Kuşkusuz Gouges’un kamusal alanda var olmak ve siyasal alanın katı bir eril zihniyetle kabul görme anlayışına karşı verdiği mücadele, kadın mücadelesi için önemli kazanımların elde edilmesine zemin hazırlamıştır.

Sonun Başlangıcı ve Tartışma

Devrimler toplumların değişiminde ve dönüşümünde tarihin her döneminde önemli rol oynamışlardır. Her devrim gibi Fransız Devrimi de doğurduğu sonuçlar bakımından dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kuşkusuz devrimin özgürlük, eşitlik ve siyasal yönden önemli sonuçları olmuştur. Fransız Devrimi’nin sonucunda ilan edilen *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*, tarihsel olarak dönemin koşulları gözönünde bulundurulduğunda büyük bir devrim hareketi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu bildirgenin insan haklarını sadece Fransız erkek yurttaşların sahip oldukları haklar olarak tanımlamasının ve kadın haklarını görmezden gelmesinin ve devrim boyunca kadınların verdiği mücadeleyi yok sayan anlayışının, eşitlikten ve özgürlükten yana olanlar için büyük bir hayal kırıklığına yol açtığını söylemek mümkündür.

Devrimin başarıya ulaşması için devrim süreci boyunca mücadele veren birçok kadından söz edebiliriz. Bu kadınlardan biri de Olympe de Gouges'tur. Gouges, Fransa'daki insan hakları mücadelesi tarihinde en fazla mücadele eden kadınlardan biri olduğu gibi aynı zamanda en fazla görmezden gelinen ve unutulmuş figürlerden de biridir. Olympe de Gouges'un kadın hareketindeki mücadelesinin ele alındığı bu çalışma da göstermektedir ki Gouges, sadece bir feminist öncüsü değil, aynı zamanda genel anlamda insan hakları savunucusudur. Fransız Devrimi'nin temel ilkeleri olarak kabul edilen özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerinin erkek yurttaşlarla sınırlandırılmasına karşı bir tepki olarak Gouges'un ortaya koyduğu *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi* bildirgesi, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında devrim niteliğinde bir belge olma özelliği taşımaktadır. Gouges'un arkadaşlarıyla birlikte ortaya koydukları bu bildiğe, kadınların siyasal ve toplumsal yaşamdan dışlanmasını eleştirerek, kadınların yurttaş olarak tanınması ve haklarını kullanabilmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. Sözü edilen bildirgede savunulan temel ilkeler, kadınların kamusal alanda yer alma hakkının meşrulaştırılmasına yönelik en erken çağrılardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle Gouges'un fikirleri, hem onun yaşadığı dönemde hem de sonrasında kadın hakları hareketine önemli bir ilham kaynağı olmuştur.

Bildirgenin temel ilkeleri incelendiğinde, Gouges'un yalnızca kadınların haklarını değil, tüm insanlığın eşitlik ve özgürlük temelinde birleşmesi gerekliliğini savunduğu görülmektedir. Bu bağlamda, onun düşünceleri modern demokrasi anlayışının temel taşlarından biri olan toplumsal kapsayıcılık ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Gouges, kadınları marjinalleştiren söylemlere karşı çıkarak, onların siyasal ve toplumsal hayatta aktif birer özne olmalarının gerekliliğini de vurgulamıştır. Çünkü onun mücadelesi ve düşünceleri, kadın hakları hareketinin köklerini ve evrimini anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Fransız Devrimi boyunca Olympe de Gouges'un verdiği mücadele, kadın hakları ve toplumsal eşitlik bağlamında çağının ötesinde bir bilinçlenme hareketine öncülük etmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi devrimin ilan ettiği *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*'ne dair eleştirileri, devrim sonrası siyasal ve toplumsal yapının erkek egemen düzeni koruduğuna dair güçlü bir farkındalık yaratmıştır. Bu bağlamda Gouges'un "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi"nin patriyarkal sisteme meydan okuması, kadın hareketi tarihinde önemli bir kırılmayı da beraberinde getirmiştir. Çünkü Fransız Devrimi'nin "özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" propagandasıyla ortaya koyduğu ideallerin, kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplar için gerçek bir toplumsal dönüşüm sağlamadığı, aksine mevcut hiyerarşik düzeni yeniden şekillendirdiği gözlemlenmiştir. Bunun sonucu olarak Gouges'un dile getirdiği eleştiriler, sadece Fransız Devrimi'nin çelişkilerini gözler önüne sermekle kalmamış, aynı zamanda feminist bilincin temellerinin atılmasına da zemin hazırlamıştır.

Kadınların devrimde aktif rol oynamalarına rağmen, devrim sonrası siyasal sistemde dışlanmaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapısal bir sorun olarak varlığını sürdürdüğünü göstermiştir. Gouges'un mücadelesi ve idam edilmesi, devrimlerin sadece siyasal erk için değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik ve insan hakları açısından da değerlendirilmesi gerektirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda Gouges'un mirası, kadın hareketinin ilerleyen dönemlerinde de etkisini sürdürerek, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç oluşturmuş ve feminist hareketin çizgisini belirleyen temel referanslardan biri haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Gouges'un mücadelesi, kadın hakları ve toplumsal adaletin yalnızca siyasal dönüşümlerle sağlanamayacağını, aksine uzun soluklu bir bilinçlenme ve sürekli bir toplumsal mücadele gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Onun düşünceleri ve verdiği mücadele, günümüzde kadın hareketlerine ilham vermeye devam etmektedir.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers: Birinci yazar /First author % 100.
2. Çıkar çatışması: “Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.” (There is no conflict of interest).
3. Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışma, tarihsel bir tartışmayı ele alıp, var olan kaynakları analiz edip yeni bir değerlendirme ortaya koyduğundan etik kurul onayı gerektirmemektedir. Çalışmada kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıfta bulunulmuş, etik yayıncılık ilkelerine tam olarak uyulmuştur.
4. Araştırmanın Modeli: Yazar çalışmada kaynakları analiz edip yeni bir değerlendirmeye imkan veren tarama yöntemini kullanmıştır.

Kaynakça

- Akar, M. (2022). Djuna barnes'ın geceyi anlat bana başlıklı romanının psikanalitik bir okuması. Mesut Kuleli- Tuna Didem (Ed). *Edebiyat kuramı odağında çeviri amaçlı çözümlemeler kitabının içinde* (ss. 113-136) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Akgül, F. İ. (2021). Olympe de gouges'tan nezihe muhiddin'e devrimlerin yok saydığı kadınlar. *Politik Psikoloji Dergisi*, 1(2), 81-99.
- Arat, N. (2017). *Feminizmin ABC'si*. Say Yayınları.
- Arslan, A. (2015). Batı siyasal düşüncesinin çekingen kitleleri: kadınlar, *Küreselleşen Dünyada Kadın ve Siyaset Kongresi*, 16-17 Nisan, (Der. Banu Dalaman), İstanbul Aydın Üniversitesi "Türkiye Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi", İstanbul, 41-61.
- Berktaş, F. (2018). *Tarihin cinsiyeti*. Metis Yayınları.
- Buxton, R.-Whiting, L. (2020). *Felsefenin kraliçeleri*. (Muhlis Ünal Salman, Çev.). Epsilon Yayınları.
- Çakır, S. (2016). *Osmanlı kadın hareketi*. Metis Yayınları.
- Diamond, M. J. (1994). The revolutionary rhetoric of olympe de gouges, *Feminist Issues*, 14, 3-23.
- Dural, A. B- Eyidiker, U. (2020). "Feminizmin tarihsel kökenleri: liberal feminizmden hashtag feminizmine", Halil Uzun (Ed), *Recent advances in social science, education and humanities research içinde*, (ss. 17-42). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gouges, O. D. (2019). *Kadın ve kadın yurttaş hakları bildirgesi*. (Berna Günen, Çev.). Kırmızı Kedi Yayınları.
- Gouges, O. D. (2020). *İnsan hakları evrensel bildirgesi*. (Asena Yalınız, Çev.). Kafe Kültür Yayınları.
- Göztepe, E. (1996). Kadının ve kadın yurttaşın haklar bildirgesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 45(1), 185-193.
- Michel, A. (1993). *Feminizm*. (Şirin Tekeli, Çev.). İletişim Yayınları.
- Nasıroğlu, M. (2017). Tarihten dışlanmak: tarihyazımında kadın etkinliğinin dolaylı yollardan saptanması üzerine, *Social Sciences Studies Journal*, 3(12,) 2243-2251.
- Notz, G. (2018). *Feminizm*, (Sinem Derya Çetinkaya, Çev.). Phoenix Yayınları.
- Reuter, M. (2019). Equality and difference in olympe de gouges, *Australasian Philosophical Review*, 3, (4), 403-412.
- Rullmann, M. (1996). *Kadın filozoflar ı*. (Tomris Mengüşoğlu, Çev.). Kabalcı Yayınevi.
- Sancar, S. (2017). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti-erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İletişim Yayınları.
- Sancar, S. (2024). *Siyasetin cinsiyeti*. Metis Yayınları.
- Beauvoir, de B. (1993). *İkinci cins: bağımsızlığa doğru*. (Bertan Onaran, Çev). Payel Yayınları.
- Beauvoir, de B. (2021). *İkinci cinsiyet (olgular ve efsaneler)*. (Gülnur Acar Savran, Çev). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Solal, E. (2018). *Olympe de gouges: kadınlara ayrımcılığa hayır*, (Ali Berktaş, Çev.). Alfa Yayınları.

Extended Summary

Revolutions in the history of the world have had significant effects on the change and transformation of the social structure. It is an undoubted fact that serious struggles were effective in the realization and success of these revolutions. It is possible to talk about many revolutions in world history that have had significant effects in terms of their political and cultural consequences. Undoubtedly, the French Revolution is one of these revolutions that have been influential in history in terms of its consequences. It can be stated that the French Revolution led to an important political breakthrough when men and women participated in the struggle together. Because all members of the society in favor of equality and freedom fought for the success of the revolution. The main goal was to protect the rights of all disadvantaged groups who were exploited, excluded, deprived of their freedom and oppressed. At the same time, the struggle during this revolution made it clear that women are as human as men and that they are no less citizens than men in terms of citizenship law. The women who fought alongside men during the French Revolution did not only struggle for existence; they also fought a class struggle. It can be said that the women who struggled throughout the revolution were the embodiment of Marx's famous statement "The history of all societies up to the present is the history of class struggles", which would later become a motto. In this context, it would not be an exaggeration to use the term "the other side of the revolution" for the women who made great efforts for the revolution to succeed. This is because many of the negative stereotypes about women that were generally believed to be true by a significant part of the society before the revolution, such as women being unable to read, women not understanding anything about politics, or women's place being in the private sphere rather than being visible in the public sphere, have been negated by the struggle waged by women during the revolution. Charlotte Corday, Manon Roland, Mary Wollstonecraft and many other prominent women were just some of the women who fought for the success of the French Revolution and were at the forefront of the struggle. Olympe de Gouges was one of the women at the forefront of the revolution.

Gouges fought for freedom, equality, justice and a change in the patriarchal mentality during and after the revolution. In fact, Gouges and other women were very dissatisfied with the situation that emerged with the success of the revolution. Because the fact that the Declaration of the Rights of Man and the Citizen, which was proclaimed after the success of the revolution, ignored women's struggle and continued the patriarchal mentality created a great disappointment for Gouges and everyone who supported the revolution for freedom, equality and justice. In reaction to this, Gouges and her friends declared the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, claiming that the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen only defended the law of those who favored the patriarchal understanding instead of freedom, equality and justice. They did not stop there. At the same time, they used all kinds of legal means to better and accurately explain the struggle of women, which was the other side of the success of the revolution, to the society, including the establishment of associations and rallies organized to explain the women's struggle in the public sphere despite all kinds of pressures and obstacles. This study aims to examine the theses that today's gains of the women's struggle were not easily achieved and that a great price was paid for this throughout history, and that Gouges, one of the subjects who fought for the success of the French Revolution, was one of the main focal points of Gouges' struggle for freedom, equality and justice, and what Gouges' struggle means for feminism.